

Uhlí patří pod zem

- 14:00-14:45: 100 let uhlí - 20. století
- 14:55-15:40: Na pomezí samoty + promítání dokumentu
- 15:50-16:35: Turner, Zet, Kindernay, Limity jsme my a Umění pro klima + promítání dokumentu Behind the Fossil Curtain
- 16:55-17:40: revitalizace apod.

Hérakleitův princip: 100 let uhlí v českém umění

- Galerie moderního umění v Roudnici nad Labem, 2023
- kurátorka: *Magdalena Deverová*, architekt výstavy: *Tomáš Svobody*
- [odkaz na stránky galerie / výstavy](#)
- [odkaz na reportáž](#)
- snaha tematizovat toto téma na půdě sbírkotvorné instituce
- historický vhled i transgenerační dialog
- Motiv uhlí a těžby s ním spojené pronikl do všech uměleckých tendencí a směrů 20. století
  - *modernismus, civilizmus, sociální umění, groteska, informel, nová figurace, nekonstruktivismus, akční umění, land-art a instalace v krajině, videoart, multimediální umění a malby porevolučních let atd.*
  - nebyl pouze protěžovaným námětem socialistické doktríny

Jan Zrzavý, Ostravské haldy, 1933

"Uhlí je prokletí i každodenní chleba, pozoruhodný třpytivý nerost i zdevastovaná krajina. Uhlí je prostředí politické lobby i zavalená šachta. Produkuje bohatství, a zároveň vymazává obce z map."

Hornina plná protikladů, v níž se snoubí krása, bohatství a tepelný komfort na jedné straně, hornická neštěstí i vyrabovaná krajina na druhé straně, se v rámci výstavy ukazuje ve třech rovinách: uhlí jako materiál (uhrančivá substance zajímavých vlastností a staro-nový výtvarný prostředek); horník a hornický provoz (oslava hornictví, přiblížení hornického provozu a zákulisí spojené s těžbou); krajina – reflexe průmyslové a transformované krajiny z nekritického i environmentálního pohledu.

Josef Sudek - *Severní krajina*, 60. léta

- na Mostecko ho přivedl horník a umělec expresivních maleb Bohdan Kopecký
- série fotografií - Most apod. (zbourán 1965)
- [odkaz na další fotografie](#)
- měla být kniha - vyšla až po revoluci jako *Smutná krajina*
- "první ekologicky významné dílo v české fotografii"

Josef Koudelka

- [Černý trojúhelník](#), 1991-1993

Region of the Black Triangle (Ore Mountains). 1992. Coal mining.

Ibra Ibrahimovič

- [*Bourání Libkovic*](#), 1992

Stanislav Kolíbal

- "na první pohled racionálně geometrická díla, ale s existencionálním podtextem"
- narozen v Orlové na Těšínsku, nasazen v ostravských dolech
- *Vratká poloha*, 1968

Václav Jirásek

- *Industra*
  - cyklus velkoformátových fotografií
  - [výstava v roce 2006 v Rudolfinu](#)
  - "snaha zdokumentovat interiéry zanikajících továren, prostory převážně metalurgických provozů v celé jejich monumentalitě, rozkladu, zmaru a současné opuštěnosti (např. ČKD Blansko, Třinecké železářny, Poldi Kladno a další)."

Pavel Karous

- [Vetřelci a volavky](#)

Pavel Sterec

- řetízková šatna a hlíva ústříčná
- *Naděje vychází z dolu* (2019-2022)
  - spolupráce s dolem Nováky - [video](#)
- [Fosilní my](#) (2015)

tent/uploads/01-Fossil-11s.jpg

Problém estetizace v ekologickém kontextu mi připomněl, co v jednom článku psal T. J. Demos o estetizaci kalifornských požárů a vůbec klimatické krize. On vlastně kritizoval, že vznikají obrazy krize, které jsou alarmující, ale taky útržkovité, a pro člověka je tak hrozně těžké se k nim nějak vztáhnout. A naznačoval, že právě jednou z možných rolí umění může být tyhle obrazy podávat nějakým jiným způsobem. Souhlasíš s tím? Může umění v tomhle případě mít určitou kognitivně mapovací navigační roli?

Myslím si, že komunikace je dnes daleko víc vizuální i mimo umělecký rámec, a tak právě umění najednou paradoxně může být tím, co o té vizualitě mluví jinak, takticky ji potlačuje a ukazuje, že to není jenom o vizuální stránce, ale že umění do toho může vnášet ještě nějaké myšlení, které jde za obraz. Takže souhlasím v tom, že obraz je superdůležitý nejen pro umění, a to už teď všichni víme. Ale umělecká tradice najednou právě říká, že za uměním je i nějaké cítění, myšlení a kritika, která se k tomu obrazu vztahuje a která je hrozně potřebná, abychom se dostali za takovou tu jakoby pornografickou rovinu obrazu jako něčeho, co vyvolává rychlý účinek.

Na pomezí samoty / Frontiers of Solitude

- roční projekt: jaro 2015-jaro 2016
- ČR + Island + Norsko
- norské fondy - jedna z možností, jak "zaplatit" umělecký výzkum
- "zkoumá aktuální otázky proměn krajiny a problematiku provázanosti postindustriální společnosti a přírody. Tato témata jsou reflektována a rozpracovávána prostřednictvím uměleckého průzkumu kulturní geografie a morfologie tří specifických oblastí"
- Součástí projektu byly dílny, odehrávající se v České republice, v Norsku i na Islandu
- výstupy: výstava a [symposium](#) v Praze v roce 2016 + umělecká díla
- vznik [webové stránky](#)

Miloš Vojtěchovský

- kurátor, teoretik, umělec, organizátor, pedagog

[rozhovor s Vítem Bohalem:](#)

- *Jaká je podle tebe role umění a spekulativního myšlení v kontextu šestého vymírání, pokračující ekologické krize, a dalších bezprecedentních, a často překotných změn, které zažíváme v této době antropocénu?*
- "umění (pochopitelně i jiné oblasti) je, nebo může být, jako lučavka: dokáže rozpouštět, podryvat, dekonstruovat, demaskovat fasády, dětinskost a vyprázdňenost naší civilizace reklamy a obalů. Vyprázdňenost obrazových povrchů, digitálních vizí, korporátního designu. Ty jsou úzkostlivě a "vědecky" produkovány, udržovány a přebudovávány podle momentální situace na ekonomickém a politickém trhu. Fasády jsou velice mocné a nebezpečné: vytvářejí iluzi a nabízejí "jakoby skutečnost". Nedaří se jim to jen na monitorech, filmových plátnech, ve veřejném prostoru, ale jsou vnořeny do našeho myšlení a chování, včetně mého vlastního chování a myšlení... Takže termín „spekulativní“ bych mohl pracovně vnímat také jako nástroj, který ty falešné povrchy poodhalí. Umění, které se od jarmarku spotřeby a zábavy dokáže odloučit, dovolí nám podívat se na svět "vlastníma očima", slyšet "vlastníma ušima", posilovat v nás větší míru odolnosti, pružnosti, anglicky to zní lépe: "resilience". Není to nutně příjemné, ani zábavné. "Spekulativní" funkce umění nám může přispět k uvědomění si, že mnohé, co je nám předkládáno jako zákon, jako standard, kodex a norma, jsou "normy", které nás přivedly ke ztrátě schopnosti uvažovat, zachovávat míru. Myslim třeba tu normu "neustálého pokroku", růstu, právo na hypermobilitu a spolu s ní automobilismus, normu spotřeby energií ze spalování uhlíku, jádra, atd. Všechno se mění s časem: v době, kdy ty technologie byly objeveny, bylo je možné považovat snad za "progresivní", snad prospěšné. Dnes určitě ne. A posunutý význam získává vlastně také pojem "konzervativní", nemusí zdaleka znít tak konzervativně a záporně, jak by se zdálo."

Miloš Vojtěchovský

- zakladatel galerie - Komunikačního prostoru Školská 28 v Praze
- vedl [Agosto Foundation](#)
- učí v Centru audiovizuálních studií na FAMU v Praze
- v 90. letech - výstavy v Národní galerii, sympozia v Plasech
  - např. v roce 1994 symposium [Fungus](#) o ekologii a umění
- zabývá se zvukovou ekologií - výstava a kniha Zvuky, kódy, obrazy
- platformy [soniccity](#)
- [profil na Artyčok.TV](#)
- součástí mezinárodní platformy [Cense](#): *Central European Network for Sonic Ecologies*

Dokument z expedice Do hlubin lignitových mračen

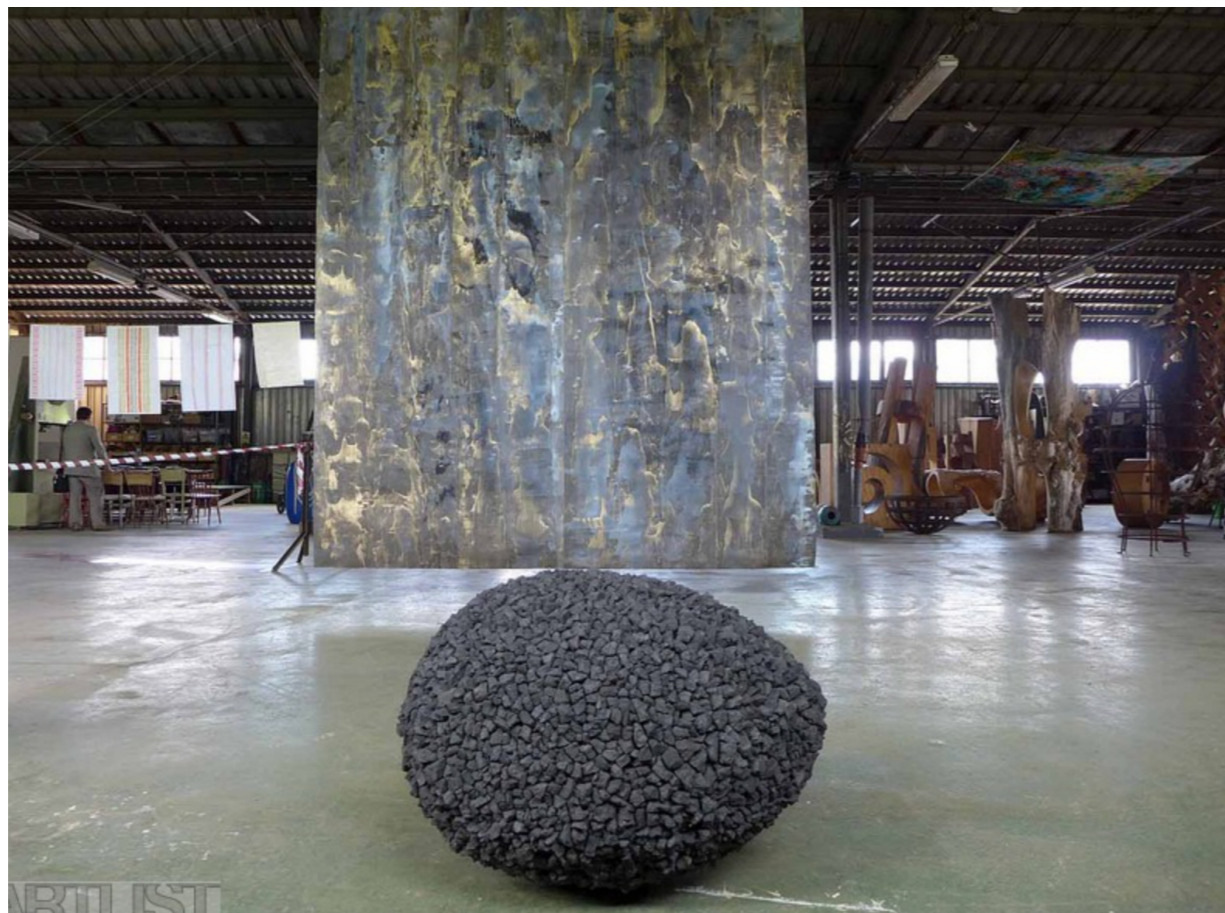
- v rámci projektu Na pomezí samoty
- 2016

Video Homeostasis

- 2017
- Kindernay, Turner, Vojtěchovský, Šubrtová..

Dagmar Šubrtová

- pracuje na Kladensku
- Jako kurátorka v období 2002–2010 vedla [Galerii Mayrau](#) v Hornickém skanzenu v bývalém hlubinném dole Mayrau u Kladna.
  - výstavy např. Výjimečný stav: Ženy mezi horníky (2005), Haldy/Arizona: Pozůstatky důlní činnosti v okolí Kladna: dobře nebo špatně? (2006) a Černočerná Mayrau 2002–2008 (2008)
- objekty, sochy, často site-specific
- *Někdy z dálky doléhá vše* - výstava v OGL Liberec
  - fascinace haldami
  - [reportáž](#)

Černé vejce, 2013
kladenské uhlí

Revitalizace, landscape festival, 2014

Vladimír Turner

- aktivista, umělec, dokumentarista
- téma: umění ve veřejném prostoru, město, bydlení
- od cca 2015 víc klima krize apod
- účast v projektu Na pomezí samoty
- účastník Klima kempů, hnutí Limity jsme my
- videa např
  - Funeral
  - [Dead man](#), 2019
    - *Post- aboriginal shamanic fossil ritual environmentalism.*

[Artwashing Kunsthalle Prague, 2022](#)

"Abstraktní černé malby na eurobankovkách vznikly pliváním slin. Před vchodem do Kunsthalle, kterou otevíral bývalý horník Petr Pudil, jsem jedl uhlí a obarvené sliny plival přímo na ručníky. Ty jsem pak na místě vypral, natáhl na rámy jako malířská plátna a pak je přilepil na sloupy a vytvořil z nich protestní transparenty. S těmi jsme pak na místě pod dohledem několika dodávek plných těžkooděnců protestovali spolu s dalšími umělci proti artwashingu a komercializaci umění. Oligarcha Petr Pudil vydělal své první miliardy na průmyslu fosilních paliv, který je již 50 let vědci z celého světa označován za jednu z hlavních příčin ekocidy a klimatického kolapsu, který denně zažíváme na celé planetě. Nabízím vzniklé obrazy Petru Pudilovi, jednomu z oligarchů, kteří stojí za rozkladem demokratické společnosti. Koupí obrazů za cenu 800 000 000 Kč umožním Petrovi umýt si černé svědomí a slibuji, že přestanu tvořit politické umění. Tímto způsobem dovedeme potenciál vymývání umění a komodifikace revolty ke zdárnému konci."

Performance in front of Kunsthalle Prague during the opening ceremony, February 2022

[investigativní text o Pudilovi zde](#)

Michal Kindernay

- umělec, performer, filmový experimentátor, kurátor a pedagog.
- Jeho audiovizuální instalace propojují oblasti a nástroje umění, technologie a vědy. Často se dotýká témat ekologie a skrze aplikování technologických přístupů ve vztahu k přírodě reflektuje problematiku environmentálních otázek. Jeho práce zahrnují videoperformance a interaktivní instalace, experimentální filmové a divadelní projekty, intermediální a dokumentární projekty a hudební zvukové kompozice.
- Je spoluzakladatelem umělecké organizace yo-yo, iniciátorem projektu [RurArtMap](#). Jako pedagog působí v rámci nového magisterského programu na Prague College Univerzity, externě v Centru audiovizuálních studií FAMU v Praze.
- projekt [Black edition](#) - v rámci Agosto foundation, 2021-2022
  - zaměření na zlepšení kapacit kulturních a uměleckých iniciativ v regionech, které se aktivně zapojují do řešení celospolečenských otázek, především v oblasti environmentální a sociální.
  - opět norské fondy

- *Těžby oběti*, 2018, projekce, [video](#)
  - obce Ervěnice († 1957–1988), Vršany († 1978), Holešice († 1979), Pohlody († 1979), Nové sedlo nad Bílinou († 1975) a další
  - ztráta domova přes 67 tisíc lidí
- [Heliofilie](#) (2015-2020)

akce Umění pro klima

- 2018 během Klimakempu
- kurátorka - Lenka Kukurová

Martin Zet

- *Klimatický poutník*, 2018, performance, video, foto
- obcházení velkolomu Bílina nejkratší možnou povolenou trasou. Vyrazil před svítáním, putování trvalo 16 hodin
- na poutnickou hůl si připevnil břitvu, kterou kreslil do země trasu svého pochodu
- Meditativní chůze se brzy změnila na pohyb monitorovaný policií a ochrankou:
- psal si deník: „Vlastně jsem nebyl sám. Šel jsem podél hranice důlního území v doprovodu dvou aut. Po levé ruce, za plotem, za zdí, na cestě lemující okraj těžební jámy – mě provázelo auto ochranky, po pravé ruce na státní silnici zas auto policejní.“ „Budím řidiče u závory zaparkovaného kropicího auta (se spuštěným motorem) a ptám se, kudy do Ledvic. Diví se, jak jsem se tam dostal, říkám, že podél zdi, zděšeně se ptá, jestli jsem jeden z těch aktivistů. Radí, jak na křižovatce u hasičárny přejít koleje a prosí mě, kdyby mě kontrolovali, abych na něj neřekl, že mi poradil. Jdu kolem elektrárny, celou dobu mě z vnitřní strany plotu doprovází sekuritácké auto, otáčejí se za mnou kamery.“

Limity jsme my

- souvisí s těžebními limity, které česká vláda nastavila v roce 1991
- od konce 90. let snaha o jejich prolomení
- 2015 - rozhodovalo se o prolomení limitů v dolech Bílina a ČSA
  - ČSA zůstal v původních hranicích
  - Bílina - částečné prolomení
- vznik 2015
- " Klima se mění a kde petice nestačí, je potřeba přejít od slov k činům."
- Turnerovo video: [Behind the Fossil Curtain](#), 2019

Poslední den stvoření - výstava

- galerie Hraničář v Ústí nad Labem, 2020
- rekultivace krajiny po těžbě na Ústecku
- [video kurátorky Martiny Johnové](#)
- umělec a hydrobiolog Jan Kvíz
  - téma relaxace
- [textový průvodce](#)

[Martin Netočný - úvaha o haldách](#)

Režisér a kulturní teoretik Radovan Lipus zmiňuje tuto překonanou vědeckou tezi v knize Scénografie Ostravy a o několik stránek dále vymezuje fenomén důlních odvalů pomocí jazykové analýzy: „Slovo halda pocházející z německého die Halde – návrší, hromada je kromě svého prvotního geomorfologického významu spojováno s ohromným množstvím, navršením, nakupením i v přeneseném slova smyslu – halda knih, nádobí, prádla, odpadků. Za tímto navršením se většinou skrývá pocit čehosi úmorného, jakési vyčerpávající činnosti. Halda knih, kterou je třeba urychleně prostudovat, halda nádobí, kterou je třeba umýt, odpadky, které je třeba zlikvidovat.“

Nevýdělečné hromady „nízkého“ kamení vytaženého z hlubin země určitě nezapadají do obrazu imperiálního města. Svou podstatou nepředstavují krásu hor, kterým by jejich bezúčelnost dokázala společnost odpustit. Po ukončení těžby ve většině revíru dokonce ztrácí i původní pragmatický význam odkladiště nepotřebné „hlušiny“. Haldy jsou podobné dandyům a díky specifické povaze ostravského urbanismu mají zároveň schopnost balancovat mezi periferií a centrem jako v případě známého odvalu Ema. Na rozdíl od nezúčastněných pařížských flanérů ale nevzhlížejí k horizontům budoucnosti. Jejich existence je otiskem nebo indexem minulosti. Sociolog Petr Gibas by možná řekl, že nás haldy na periferii straší jako přízraky uzavřené historické etapy.

V momentě ztráty původní funkce se ke slovu dostává předem naprogramované aparátní rozhodování v mezích zákonné normy. Rekultivace u nás mají velkou tradici sahající až do poloviny padesátých let a slovní spojení „česká rekultivační škola“ se v oboru stalo dávno zavedeným pojmem. Poslání tvůrců nové krajiny je definováno horním zákonem platným od roku 1988, podle kterého je prostor přetvořený těžbou nutné navrátit do roviny zemědělského nebo lesnického užívání. To, co z praktického hlediska přestane dávat smysl, se v duchu poslání „imperiálního města“ stane znovu účelným.

Polina Davydenko

- [Public tinnitus](#), 2019
  - zpověď uhlí
  - "Hlavním vypravěčem je kus uhlí, který zpívá baladu o městě Dobropolje a ptá se, proč jsou některé zvyky tak daleko za hranicemi. Kousek uhlí přirovnává celý mechanismus hornického města k včelímu úlu. Včelám je odebrán med a nahrazen cukrem. Podobně vnímám i hornické město udržované pouze výměnou uhlí za peníze a produkty. Všudypřítomná těžba uhlí, která udržuje celé město při životě, je slyšet a vidět, ale nikdo tomu nevěnuje pozornost. Stejně jako tinnitus, pískání v uších mizí a objevuje se podle toho, jakou pozornost mu věnujeme."

Barbora Kropáčková

- Barbora Kropáčková absolvovala bakalářský program na FUD UJEP v Ústí nad Labem (ateliér Interaktivní Média) a v roce 2020 ukončila magisterské studium na AVU v Praze (ateliér Nová Média 2).
- Jejím stěžejním motivem jsou příběhy a zkoumání formy jejich vyprávění, především skrze pohyblivý obraz a videoinstalace, ve kterých se zpravidla prolínají její osobní témata a narativní struktura.
- [Tebe hrdino volám](#), 2023
  - videoesej na motivy hrdinských bájí
  - říběh o rytířích v nemocné krajině, jejich výpravě za svatým grálem a boji s větrnými mlýny.

Magdalena Manderlová

- [Projekt HISS](#) 2018–2019
  - pro výstavu The Earth/Current Way of Living v Ústí nad Labem, kurátorka Tereza Záchová
  - "Rozhodla jsem se jet tam na exkurzi, při které jsem pěšky obešla ty největší důlní jámy a jejich nejbližším okolí. Sbírala jsem terénní záznamy, fotografie a psala svá pozorování a úvahy. V tomto intenzivním týdnu jsem prošla přes 100 km. Místa, kudy jsem procházela, byla často mimo vyšlapané cesty, místa „mezi“ – mezi uzavřenými branami a poli a loukami, mezi ploty a vesnicemi. Kousky krajiny, které byly vydolovány a nyní měly být v procesu rekultivace a obnovy krajiny – osázené geometrickými mřížkami stromů, nebo naplněné vodou."
  - Práce HISS pak nabrala podobu zvukové eseje a autorské knihy.

Magdalena Jetelová

Práce s pamětí krajiny akcentuje změny utvářené člověkem ([Doly / Projekt Tabebau](#) z roku 1998 pomocí světelných linií znovu odhaluje někdejší komunikační strukturu krajiny; Crossing King's Cross světelně vytyčuje budoucí dráhu vlaku) stejně jako změny přírodní (v Islandském projektu zviditelňuje pomocí laseru podmořské mezikontinentální pohoří). V "geografickém projektu" Songline 75° 36'52" (1998) dochází k propojením dvou míst na světě pomocí lokalizační techniky, ovšem s využitím imaginace vycházející z místní tradice.

Příště: Půda, eroze a zemědělství

